

EXAMINATION OF 7TH GRADE TURKISH TEXTBOOK

TEXTS BY BIBLIOTHERAPY TECHNIQUE

Merve BABAYİĞİT¹

Hulusi GEÇGEL²

Abstract

The aim of the study is to determine the bibliotherapeutic elements in the texts of the 7th grade Turkish textbooks of MEB publications. In the study, the documents were examined in detail by using the case design, which is one of the qualitative research methods. Document analysis, which is considered as a systematic method, was used to collect data. The data were collected from the texts of the 7th grade Turkish textbook of MEB Publications. A new rubric was used to collect the data, using the list developed by Erdemir (2016). The frequency values of the obtained data were analyzed using descriptive analysis technique. Based on the data, a total of 152 bibliotherapeutic elements were identified in the texts, and it was observed that these elements were disproportionately distributed among the texts and themes. It has been determined that the most common bibliotherapeutic element (f=19) in the 7th grade Turkish textbook texts is "having national, spiritual and cultural values", and the least element is "being sensitive to the problems of the globalizing world". In order to use bibliotherapy more effectively and efficiently, providing in-service training to teachers and getting opinions from experts on this subject for texts to be included in Turkish textbooks are suggested as solutions.

Keywords: Bibliotherapy, Recovery, Turkish Textbook, Reading.

¹ Master Student, Çanakkale Onsekiz Mart University, merve.bbygit@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9688-3893>

² Corresponding Author: Assoc. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart University, Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences Education. hgecgel@comu.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9277-6417>.

7. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI METİNLERİNİN BİBLİYOTERAPİ TEKNİĞİ İLE İNCELENMESİ³

Merve BABAYİĞİT⁴

Hulusi GEÇGEL⁵

Özet

Bu çalışmanın amacı MEB yayınları 7. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan bibliyoterapik unsurları tespit etmektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum deseni kullanılarak dokümanlar ayrıntılı olarak incelenmiştir. Verilerin toplanmasında sistemli bir yöntem olarak ele alınan doküman incelemesi kullanılmıştır. Veriler MEB Yayınları 7. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinden toplanmıştır. Verilerin toplanmasında Erdemir'in (2016) geliştirdiği listeden yararlanılarak yeni bir rubrik kullanılmıştır. Elde edilen verilerin frekans değerleri betimsel analiz tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Verilerden hareketle metinlerde toplam 152 bibliyoterapik unsur tespit edilmiş, bu unsurların metinlere ve temalara orantısız dağıldığı görülmüştür. 7. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde en fazla yer alan bibliyoterapik unsurun (f=19) "milli, manevi ve kültürel değerlere sahip olma" olduğu, en az unsurun ise "küreselleşen dünyanın sorunları karşısında duyarlı olma" olduğu tespit edilmiştir. Bibliyoterapinin daha etkin ve verimli kullanılması için öğretmenlere hizmet içi eğitimlerin verilmesi, Türkçe ders kitaplarına alınacak metinler için bu konuda uzman kişilerden görüş alınması öneri olarak getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bibliyoterapi, İyileşme, Türkçe Ders Kitabı, Okuma.

³ Bu araştırma Merve Babayigit'in yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

⁴ Yüksek Lisans Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, merve.bbygit@gmail.com , <https://orcid.org/0000-0002-9688-3893>

⁵ Sorumlu Yazar: Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü. hgecgel@comu.edu.tr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9277-6417>.

GİRİŞ

Bibliyoterapi tekniği, bireylerde ruh sağlığının iyileştirilmesinde tedavi amaçlı kullanılan “kitaplarla tedavi” ya da “kitaplarla iyileşme” olarak literatürde yer almaktadır. Bibliyoterapi Bodant tarafından, “bireylerin problemlerini çözmesinde veya kendilerini daha iyi tanıyıp anlamalarında edebiyat eserlerinden yararlanmalarını sağlayan bir sürecin veya etkinliğin düzenlenmesi” (Akt: Öner ve Yeşilyaprak, 2006:559); Wolverton’da “kişinin problemlerini çözmesine okuma yoluyla rehberlik eden; yaşam becerilerini, benlik kavramını ve kişiliğini geliştiren okuyucu ve edebiyat eseri arasındaki karşılıklı etkileşim biçimi” olarak tanımlanmıştır (Akt: Erdemir, 2016: 13). Bu yöntemle kişilere, gerçek hayatta karşlarına çıkan veya çıkabilecek sorunları çözerken farklı bakış açılarından faydalanabilmenin yolları gösterilir.

Yunanca kitap (biblio) ve terapi (therapeia) kelimelerinden oluşan bibliyoterapinin temeli, Antik Yunan’da kütüphanelerin girişinde yazan “İnsan Ruhunun İyileştiği Yer” sözüne dayandırılan Yunan Tarihçi Diodorus (1933)’un anılarından bilinmektedir (Akt: Yılmaz, 2015:105). Kökeni kamp ateşini etrafında söylenen hikayelere dayandırılan bibliyoterapiyle, insanlar anlatılan hikayelerden empati kurmayı ve problemlerine farklı bakış açısı getirmeyi öğrenmişlerdir.

Aristoteles, okumanın kişiler üzerinde iyileşme etkisi yarattığından söz etmiştir. Thebes’teki bir yazıtta okuma, “ruhun şifası” olarak yer almıştır. Romalılar’da da okuma eyleminin zihnimizdeki sıkıntıları gidermede ve ruhun huzura ermesinde faydalı olduğu şeklinde bilgiler yer almıştır (Zaccaria and Moses, 1968, p. 12; Akt: Yılmaz, 2015: 72).

Bilinen ilk hastanelerden, ünlü hekimlerinin yetiştiği bir tıp okulu olan, girişinde “ölümün girmediği yer” yazan ve dünyanın ilk psikiyatri hastanesi olarak da tarihe geçen Bergama Asklepion’unda bir de kütüphane bulunmaktadır. 1802 yıllarında Amerika’da psikiyatri hastanelerinde kullanılan bibliyoterapi, Benjamin Rush tarafından okuma ile terapi ve ruhsal hastalıkların tedavisinde bir araç olarak görülmüştür (İlter, 2015:52).

Uygulama alanı gittikçe genişleyen bibliyoterapi, günümüzde eğitim ortamlarında da kullanılmaktadır. Bireylerin zihinsel ve ruhsal olarak rahatlamalarını, düşünmeye ve sorgulamaya zaman ayırmalarını, kişisel

IJLER

International Journal of Language and Education Research

Volume 4/Issue 2, August 2022

gelişimleri için daha bilinçli olmalarını sağlamaktadır. Bireyler okudukları kahramanlarla özdeşleşerek yaşadıkları bir sorunu sadece kendilerinin yaşamadığını, benzer sorunları başkalarının da yaşadığını görebilmektedir. Literatür tarandığında bibliyoterapinin hangi amaçlarla kullanılacağı şöyle sıralanabilir (Öner, 2007: 135-136; Jackson ve Nelson, 2002; Akt: Öner ve Yeşilyaprak, 2006: 559):

1. Sorun çözme becerileri geliştirme (Sorunların çözümüne farklı bakış açıları geliştirme, öngörülü olma)
2. İletişim becerilerini geliştirme
3. Empati kurma becerilerini geliştirme
4. Hedeflere ulaşmada azimli ve kararlı olma
5. Çevreye, topluma ve dünyaya uyum sağlama becerilerini geliştirme
6. Bilinçli bir birey olarak topluma fayda sağlama, sorumluluk bilinci geliştirme
7. Bir birey olarak kendini tanıma ve kabul etme
8. Olumlu bir benlik algısı geliştirme
9. Bireyin yaşadığı problemlerin diğer insanlar için de yaşanabilir olduğunu görerek yalnızlık ve soyutlanma duygusundan uzaklaşma
10. Küreselleşen dünyanın sorunları karşısında duyarlı olma
11. Doğaya, çevreye ve tüm canlılara karşı sorumluluk bilinci geliştirme
12. Bireysel farklılıklara saygı gösterme
13. Kaygı, öfke ve zaman yönetimi becerisi geliştirme.

Bibliyoterapi zaman içinde farklı alanlarda, farklı amaçlar için kullanılmış ve uygulama alanı değiştikçe farklı gruplara ayrılmıştır. Öner (2007: 140-141)'e göre uygulama alanı ve uygulama şekli bakımından bibliyoterapi çeşitleri şunlardır:

1. **Klinik bibliyoterapi:** Alanında uzman kişiler tarafından yürütülen bu yöntem daha çok tedavi amaçlı kullanılır. Sorunlara yönelik olan

bu yöntemde, psikolojik danışmanlar ve terapistler danışanlarının sorunlarına uygun kitaplar önerebilirler.

2. **Gelişimsel bibliyoterapi:** Eğitim danışmanları, öğretmenler gibi bu alanda uzman olmayan kişiler aracılığıyla, okul ortamında ya da kütüphanelerde uygulanan bibliyoterapi yöntemidir. Daha çok bireyin günlük yaşamda karşılaştığı sorunların etkili bir şekilde çözülmesinde tavsiye niteliğinde kullanılır. Bireylerin sorunlara farklı çözümler bulmasına, kendilerini tanıyıp kabul etmesine yardımcı olur.

Bibliyoterapi süreci bireyi, doğru zamanda doğru kitap ile buluşturmakla başlar. Bibliyoterapide daha çok bireyin sorunlarına yönelik yardım amaçlı kullanılan kitapların yanında farklı türlerdeki birçok edebi eserden de yararlanılabilir. Okurun ilgisi ve okuma düzeyi, yaşı, yaşadığı sorunlar kitap seçimi için önemli kriterlerdir. Seçilen kitapların içeriği, bireyin yaşadığı sorunlara çözüm üretebilmesine olanak sağlayıcı nitelikte olmalıdır. Seçim yapılırken metinlerin içeriğinde dil, din, ırk, kültürel ve sosyoekonomik kavramların duyarlılığına dikkat edilmelidir. Bibliyoterapi sürecinin içeriği ile ilgili olarak Shrodes (1949) üç evreden söz etmiştir (Akt: İltel,2015: 40-41):

- a. Özdeşleşme; okuyucu ve kitaptaki karakter arasındaki ilişkidir.
- b. Katarsis; okuyucunun duygularının açığa çıkması ve rahatlamasıdır.
- c. İçgörü; okuyucunun karakter ile empati kurması ve sorunlarına farklı çözümler bulması olarak tanımlanmıştır.

Bibliyoterapi için temel kaynak niteliğinde olan kitaplar, metinler öncelikle okullarda okutulan Türkçe ve edebiyat derslerini kapsamaktadır. Bu süreçte öğretmenler, bireylerin içinde bulunduğu döneme ve yaşadığı sorunlara yönelik uygun eserler seçmede rehber olmalıdır. Özellikle ergenlik dönemindeki bireyler için onların sıkıntılarını anlamak, buldukları gelişim döneminin onlar üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirebilmek için gelişimsel bibliyoterapi öğretmenler tarafından kullanılabilir (Herbert ve Kent, 2000: Akt: Topuzkanamış ve Uysal, 2010: 886). Okullarda öğretmenler tarafından uygulanabilen gelişimsel bibliyoterapide, eser seçmede içerik olarak en hacimli ve ulaşılabilirlik açısından en uygun olan Türkçe ders kitabı metinleri kullanılabilir. Ergenlik dönemindeki bireylerin yaşadığı sorunlara farklı çözümler

getirmesinde, yaşadığı şeylerin sadece kendisinin değil, bu dönemden geçen tüm bireylerin yaşayabileceğini görmesinde ve problemlere çözüm odaklı yaklaşabilmesinde Türkçe ders kitabı metinleri araç olarak kullanılabilir nitelikte olmalıdır. Bu metinler öğretici niteliğinin yanında bireylerin sosyal olarak gelişmesine, evrensel ve milli değerleri kazanmasına, topluma ve çevreye uyum sağlamasına da fayda sağlayıcı nitelikte olmalıdır.

2019 Türkçe Öğretim Programında öğretim programının amaçları çerçevesinde bireylerin; bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda sağlıklı, öz güven ve öz disipline sahip, milli ve manevi değerlerini benimsemiş sorumluluk sahibi bireyler olmalarını sağlamaya çalışmaktadır. Bununla birlikte öğretim programı değerler başlığı altından dürüstlük, öz denetim, saygı, sevgi, sorumluluk gibi bazı kök değerlerin verilmesi; Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ) başlığı altında öğrenmeyi öğrenme alt başlığında zorluklarla başa çıkma ve hayat tecrübesi kazanma; sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler alt başlığında da bireylerin çatışma çözecek özelliklerle donatılması ve kişisel, kişilerarası, kültürlerarası uyum becerilerinin geliştirilmesi yer almaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan amaçlar, değerler ve yetkinlikler kapsamında bibliyoterapi yöntemini Türkçe ders kitaplarındaki metinler aracılığıyla kullanmak hem öğrencilere hem de öğretmenlere avantaj sağlayacaktır.

Alanyazın incelendiğinde; Yeşilyaprak ve Öner'in (2006) "Bibliyoterapi: Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarında Çocuk Edebiyatından Yararlanma.", Bulut'un (2010) "Bibliyoterapi Yönteminin Okullarda Psikolojik Danışmanlar ve Öğretmenler Tarafından Kullanılması.", İlt'er'in (2015) "Bibliyoterapi Tekniğinin Üstün Yetenekli Çocukların Mükemmeliyetçilik Düzeylerine Etkisi", Yılmaz'ın (2015) "Bilgi ile İyileşme: Bibliyoterapi", Erdemir'in (2016) "100 Temel Eser Listesinde Yer Alan Masallardaki Bibliyoterapik Unsurlar" gibi çalışmalara yer verildiği görülmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

“7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinin Bibliyoterapi Tekniği ile İncelenmesi” başlıklı bu çalışmada, var olan bir durumun açıklanması amaçladığından nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Nitel bir çalışmada, zengin veri kaynakları kullanılarak okurun bilgilendirilmesi ve analizinde sistematik bir yol izlenmesi amaçlanır. Sosyal bilimler araştırmalarında sıkça kullanılan durum çalışmalarında tek bir kişi, ortam, doküman ve olay ayrıntılı olarak incelenir (Kazak, 2001: 146, Akt: Erdemir, 2016: 69). İnsanlar ve anlamlar ile derinlemesine bir ilişki kurulduğu için olaylar, durumlar ayrıntılı bir şekilde ele alınarak açıklanır (Weaver ve Hightower, 2019, Akt: Yeşil, 2020: 119). Bu çalışmada da ele alınan dokümanlar ayrıntılı olarak incelenerek sonuca ulaşılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, nitel çalışmalarda kullanılan veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. Sistemli bir yöntem olarak ele alınan doküman incelemesi basılı ve elektronik tüm belgeleri incelemek ve değerlendirmek için kullanılabilir. Diğer yöntemler gibi doküman incelemesinde de ilgili konu hakkında bir anlayış oluşturarak verilerden anlam çıkarılır. Süreç, dokümanın seçimi ve dokümana ulaşma ile başlayıp orijinalliğini kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma ile sona ermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Araştırma için veriler Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilen, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında okullarda okutulan MEB yayınları 7. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinden toplanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri toplanırken ilgili literatür taranmış, Erdemir’in (2016) geliştirdiği listeden yararlanılarak Türkçe Eğitimi ve PDR alan uzmanlarının görüşleri de alınarak yeni bir rubrik kullanılmıştır. Araştırma sonucunda metinlerde öne çıkan bibliyoterapik unsurlar tablo

oluşturularak veriler elde edilmiştir. Elde edilen verilerin frekans değerleri analiz edilerek sonuçlara ulaşılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Doküman ve dokümandaki verilerin “hangi” bilgileri ortaya çıkardığı betimsel analiz kullanılarak elde edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bibliyoterapinin amaçlarından hareketle, Türkçe ders kitabı metinleri üzerinden temalar oluşturulmuştur. Elde edilen bulgular frekans değerleri ile yorumlanmış, verilerin dikkat çekici yönlerini belirtmek için metinlerden doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Bulgular

Tablo 1. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Bulunan Bibliyoterapik Unsurlar

Tema	Metin	a	b	c	d	e	f	g	h	i	i	j	k	l	m	n	Toplam	
Erdemler	Anıların İlhamı	1	1		1	1		1	1		1				1		8	
	Munise				1	1			1		1	1				1	1	7
	Dostluk		1		1				1		1			1	1			6
	Kardeşim	1	1	1				1	1		1			1				7
	Eşek ve Köpek							1	1		1				1			4
Millî Mücadele ve Atatürk	Vatan Destanı									1				1	1			3
	Ordular İlk Hedefiniz				1	1				1	1			1	1			6
	Öğretmeninizden Af Dileyeceksiniz	1				1					1	1			1			5
	Seyit Onbaşı				1				1					1	1			4
	Bir Şehidin Son Mektubu							1	1		1			1		1		5
Kişisel Gelişim	Barış Manço		1	1	1	1				1	1						1	7
	Sol Ayağım		1			1			1	1	1				1			6
	İnsanlarla	1	1	1		1			1		1				1	1		8
	Geçinme Sanatı																	
	Evliya Çelebi									1	1			1				3
Millî Kültürümüz	Üç Soru	1		1	1			1			1				1			6
	Türk Mutfak Kültüründe										1			1				2
	Kahve																	
	Ben Mimar Sinan									1		1	1					3
	Türkiye’ m, Anayurdum, Sebebim, Çarem							1						1				2
Millî Kültürümüz	Deli Dumrul			1	1				1	1		1		1				6
	Muhacir Osman													1				1

Bilim ve Teknoloji	Piri Reis			1		1							1			3	
	2100'deki Yaşamdan Bir Gün												1			2	
	Yeni Dünya				1	1							1			3	
	Cahit Arf			1					1					1		3	
	Evrene Açılan Gizli Anahtar												1			2	
	Okuma Deyince	1	1		1					1	1			1	1	7	
	Dîvânü Lugâti't-Türk'ün Bulunuş Hikâyesi													1		1	
Okuma Kültürü	Okumak																
	Ayrıcalıktır Herkes Okuyamaz			1			1	1	1							4	
	İlk Çocukluk	1								1	1		1		1	5	
	İnsan Kitaplarda Ne Arar?									1			1			2	
	İlk Kar								1							1	
	Bu Sabah Hava Berrak									1					1	2	
	Lavanta Kokulu Köy									1						1	
Doğa ve Evren	Artık Antarktika'da Buz Dağlarının Arasındayız															0	
	Yıldırım Sesli Manasçı								1	1	1				1	4	
	İstanbul												1			1	
	Akşehir'de Bir Fil			1								1	1	1		4	
	Moena Türk Köyü				1								1			3	
	Kırkpınar'a Adını Veren Kırk Yiğit								1	1				1	1	4	
	Ertuğrul'un Ocağında Uyandık												1			1	
Toplam (f)	40	6	8	7	12	8	5	12	13	13	15	7	3	19	15	9	152

- Bir birey olarak kendini tanıma
- Bireysel farklılıklara saygı gösterme
- Yaşadığı problemler ile başkalarının problemleri arasındaki benzerlikleri görme
- Bilinçli bir birey olarak topluma fayda sağlama, sorumluluk bilinci geliştirme
- Çevreye, topluma ve dünyaya uyum sağlama becerilerini geliştirme
- Dijitalleşen toplumda yaşanan problemleri tanıma
- Doğaya, çevreye ve tüm canlılara karşı duyarlılık geliştirme
- Empati kurma becerilerini geliştirme

1. Hedeflere ulaşmada azimli ve kararlı olma
- i. İletişim becerilerini geliştirme
- j. Kaygı, stres ve öfke yönetimi becerisi geliştirme
- k. Küreselleşen dünyanın sorunları karşısında duyarlı olma
- l. Milli, manevi ve kültürel değerlere sahip olma
- m. Sorun çözme becerilerini kullanma
- n. Olumlu benlik algısı geliştirme

Tablo 1 incelendiğinde metinlerde en fazla yer alan bibliyoterapik unsurlar “bilinçli bir birey olarak topluma fayda sağlama, sorumluluk bilinci geliştirme”, “doğaya, çevreye ve tüm canlılara karşı duyarlılık geliştirme”, “empati kurma becerilerini geliştirme”, “hedeflere ulaşmada azimli ve kararlı olma”, “iletişim becerilerini geliştirme”, “milli, manevi ve kültürel değerlere sahip olma”, “sorun çözme becerilerini kullanma” unsurlarıdır.

Tablo 1’de en fazla bibliyoterapik unsur içeren iki metin “Arıların İlhamı” ve “İnsanlarla Geçinme Sanatı” metinleridir. “Artık Antarktika’da Buz Dağlarının Arasındayız” metninde ise bibliyoterapik unsur bulunmamaktadır.

Tablo 2. Bibliyoterapik Unsurların Temalara göre Dağılımı

Tema	f
Erdemler	32
Millî Mücadele ve Atatürk	23
Kişisel Gelişim	30
Milli Kültürümüz	14
Bilim ve Teknoloji	13
Okuma Kültürü	19
Doğa ve Evren	8
Zaman ve Mekân	13

Tablo 2’de en fazla bibliyoterapik unsur içeren temanın “Erdemler” (f=32) teması olduğu görülmektedir. “Doğa ve Evren” (f=8) ise en az bibliyoterapik unsur içeren tema olarak belirlenmiştir.

Bulgulara Örnekler

Bir birey olarak kendini tanıma

"İnsanın kendini tanıması önemlidir...Duygularımızın açığa çıkması, yaşadıklarımızın farkına varmak için..." (Okumak Deyince, s. 164).

Bireysel farklılıklara saygı gösterme

"Kimi molla kimi derviş

Allah bize neler vermiş" (Kardeşim, s. 30).

Yaşadığı problemler ile başkalarının problemleri arasındaki benzerlikleri görme

"...çağının ozanı olmayı başarmış, halkın duygularına tercüman olmayı bilmişti." (Barış Manço, s. 64).

Bilinçli bir birey olarak topluma fayda sağlama, sorumluluk bilinci geliştirme

Çevreye, topluma ve dünyaya uyum sağlama becerilerini geliştirme

"...çevreye, insana ve diğer tüm canlılara sevdalı, kendisine benzemeyenlerle yaşamaya, onları anlamaya ve duyarlı olmaya çalışan insanlar..." (Okumak Ayrıcalıktır, Herkes Okuyamaz, s. 182).

Dijitalleşen toplumda yaşanan problemleri tanıma

"Bu yeni satın aldığımız yazılım programı Molly (Moli)'dir." (2100'deki Yaşamdan Bir Gün, s. 134).

Doğaya, çevreye ve tüm canlılara karşı duyarlılık geliştirme

"Ey insanlar artık yeter!

Acıyın, acıyın

Leyleklerin gözyaşına..." (Yıldırım Sesli Manasçı, s. 219).

Empati kurma becerilerini geliştirme

"...onların duygularını anlamaya gayret göstermektir. Kendimizi onun yerine koyabilmek..." (İnsanlarla Geçinme Sanatı, s. 79).

Hedeflere ulaşmada azimli ve kararlı olma

“Bora, fırtına demeden, yorulmak nedir bilmeden, gece gündüz kanat çırpırlar. Uçmalarını uyku bile durdurmaz...” (Yıldırım Sesli Manasçı, s. 218).

İletişim becerilerini geliştirme

“Güzel huylu insanlarla herkes geçinir. Marifet çevremizdeki diğer insanlarla geçinebilmektir. İnsanları tanımaya çalışmak onlarla geçinmeyi kolaylaştırır.” (İnsanlarla Geçinme Sanatı, s.79).

Kaygı, stres ve öfke yönetimi becerisi geliştirme

“Biz şimdi yeni hocaya gösteririz.” diye hışımla köşke gittiler. Soluğu Ata'nın huzurunda almışlardı. İkisi de ağlayarak...” (Öğretmeninizden Af Dileyeceksiniz, s.50).

Küreselleşen dünyanın sorunları karşısında duyarlı olma

“1945 yılında Hiroşima ve Nagasaki'yi yerle bir eden atom bombalarının oluşturduğu korkunç sonuçları gören büyük devletler bir silahlanma yarışı başlattılar.” (Yeni Dünya, s.144).

Millî, manevi ve kültürel değerlere sahip olma

“...her yıl eylül ayında işte bu mukaddes mekânda buluşulur, muhabbet tazelenir. 721 yıldır bu gelenek şuurla tekrarlanır.” (Ertuğrul'un Ocağında Uyandık, s.249).

Sorun çözme becerilerini kullanma

“...hiçbir şekilde yardım etmediklerini gören annem, o noktada meselelerle kendi ilgilenmeye karar vermiş. Ben, onun çocuğu ve bu ailenin bir parçasıydım.” (Sol Ayağım, A Harfi, s.70).

Olumlu benlik algısı geliştirme

“İçimde sönük bir ümit yok değildi. Çok güzel bulduğumuz için hiçbir zaman elimize geçmeyecek sandığımız şeylere karşı duyulan o ümitsiz ümit.” (Munise, s.18).

SONUÇ VE TARTIŞMA

7. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde bulunan bibliyoterapik unsurları ortaya çıkarmayı amaçlayan bu çalışmada Erdemir'in (2016) geliştirdiği

“Bibliyoterapik Unsurlar Rubriği” kullanılarak metinler incelenmiştir. Metinlerde toplam 152 bibliyoterapik unsur tespit edilmiştir. Bibliyoterapik unsurların temalara ve metinlere orantısız dağıldığı görülmüştür.

İncelenen 7.sınıf Türkçe Ders Kitabı metinlerinde en fazla yer alan unsur (f=19) “Millî, manevi ve kültürel değerlere sahip olma” olmuştur. En az yer alan unsur ise (f=3) “Küreselleşen dünyanın sorunları karşısında duyarlı olma” olmuştur.

2021-2022 eğitim öğretim yılı MEB yayınları 7. sınıf Türkçe ders kitabı kendini tanıma, bireysel farklılıklara saygı gösterme, yaşadığı problemlerle başkalarınıninkiler arasındaki benzerlikleri görme, çevreye ve topluma uyum sağlama; dijitalleşen toplumun problemlerini tanıma, kaygı, stres ve öfke yönetimi, küreselleşen dünya sorunları ve olumlu benlik algısı geliştirme konusunda yetersiz kalmıştır. Topluma yarar sağlama ve sorumluluk bilinci geliştirme, doğaya ve çevreye karşı duyarlı olma, empati kurma, azimli ve kararlı olma; iletişim becerileri, millî manevi ve kültürel değerler, sorun çözme becerileri geliştirme konusunda ise yeterli sayılabilecek derecede unsur yer almaktadır.

Frekans değeri düşük olan metinler bibliyoterapi açısından niteliksiz olarak değerlendirilmemelidir. Özellikle şiirlerde fazla unsur olmamasına rağmen bu metinler yoğun duygu ve edebi zevk uyandırmaktadır. Antik Yunan’da Sokrat’ın öğrencisi Platon müziğin sahip olduğu ahenk ve ritmin kişide zevk uyandırdığını, ruhun derinliklerine etki ederek kişiye hoşgörü ve rahatlık verdiğini ifade etmiştir (Birkan, 2014). Orta Çağ Avrupası’nda ve Türk-İslam medeniyetlerinde de bu konuda çalışmalar yapılmıştır. Türk kültüründe yaygın olan Anonim Halk şiiri türlerinden olan ninniler müzik değeri taşıyan bir yapıda olduğundan çocuklar için rahatlatıcı ve hoşagiden unsurlardır. Toplumun kültürünü yansıtan ninniler duygusal, rahatlatıcı ve sakin melodisiyle ruh halini etkileyen huzur verici yapılar olarak çalışmalarda yer almıştır (Baltacı ve Başer, 2020). Ders kitabında “Doğa ve Evren” temasında yer alan “Bu Sabah Hava Berrak” şiirinin frekans değeri düşüktür fakat okuyucuda uyandırdığı olumlu duygular ve kelimelerinin rahatlatıcı etkisiyle bibliyoterapiyi desteklemektedir.

İçinde bulunduğumuz yüzyıl, toplumun değişken yapısına uygun olarak temel bilgi ve becerilerde de farklılık yaratmıştır. Öyle ki birçok araştırmacı

bu değişimin getirisi olarak çalışmalarında 21.yüzyıl becerileri konusunu ele almıştır (Erdoğan ve Eker, 2020; İncik, 2020; Murat, 2018). Bilgi ve becerilerdeki bu değişim kişilerin bilişsel ve duyuşsal gelişim özelliklerini de etkilemiştir. Özellikle öğrencilere birçok bilgi ve becerinin kazandırıldığı okullarda Türkçe dersleri ve kullanılan Türkçe ders kitabı metinleri bu konuda önemlidir. Öğrencilerin en kolay şekilde ulaşabileceği ders kitapları ve içerisinde yer alan metinler çeşitli örtük unsurlarla donatılmıştır. Bu unsurlardan en önemlisi Türkçe dersi programında yer alan değerler ve yetkinliklerdir. Yapılan araştırmada da Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan değerlerin bibliyoterapik unsurlarla iç içe olduğu görülmüştür.

Doğru kişiyi, doğru zamanda, doğru kitapla tanıştırmak bibliyoterapinin temelini oluşturur (Doğanay, 2019: 119). Bilgilere ulaşma, yaşanılan problemlere farklı çözümler bulma, rahatlatma ve ruh sağlığını iyileştirme gibi birçok özelliği taşıyan kitaplar bireylerin kolaylıkla ulaşabileceği kaynaklardır. Bu kaynaklar doğru ve işlevsel bir şekilde kullanıldığında bireylerin gelişim dönemlerinde karşılaştıkları olumsuzlukları atlatmasında yardımcı olabilecek niteliktedir.

İlköğretim kademesinde 7. sınıf düzeyindeki öğrenciler, bireysel farklılık göstermekle beraber genel olarak gelişimin en kritik dönemlerinden olan ergenlik çağındadırlar. Bu dönemin sağlıklı ve olumlu olarak atlatılmasında birçok etmenden söz edilebilir. Bunlardan en önemlisi bireyin en çok vakit geçirdiği aile, arkadaş çevresi ve okul üçgenidir. Bu dönemin bireyler tarafından sağlıklı bir şekilde geçirilmesinde de okullarda öğretmenler tarafından uygulanan gelişimsel bibliyoterapi kullanılabilir. Uzman olmayan kişiler tarafından da yürütülebilen gelişimsel bibliyoterapi daha çok tavsiye niteliğindedir. Birey bu yöntem sayesinde günlük yaşamda karşılaşabileceği sorunlara farklı çözümler getirebilir. Bireyin kendini tanıması, farklılıklara saygı göstermesi, iletişim ve sorun çözüme becerileri geliştirmesi bu yöntem sayesinde gerçekleşmektedir (Öner, 2007: 140-141). Yapılan bu çalışmada da öğretmenlerin bu yöntemi en kolay şekilde kullanabileceği Türkçe ders kitapları bibliyoterapi kapsamında incelenmiş, bu bakımından zengin metinlere rastlanıldığı gibi bu konuda çok yeterli olmayan metinlere de rastlanılmıştır. Metinlerin kısa ya da

kısaltılmış metinler olması, olay, durum ve kişilerin ayrıntılı değil de yüzeysel sunulması bu yöntemin kullanılmasında olumsuz bir durum olarak görülmüştür. Çünkü metinde yer alan çok küçük bir ayrıntı okuyucu için çok farklı, derin anlamlar içerebilir. Bu yüzden bu tekniğin uygulanmasında öğretmene çok fazla sorumluluk düşmektedir.

Doğanay (2019), çalışmasında 2014-2015 MEB Yayınları 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarını bibliyoterapi açısından incelemiş ve bibliyoterapinin etkili bir yöntem olduğunu, okulda uygulandığında öğretmenlere büyük sorumluluklar düştüğünü ifade etmiştir. Çalışmasının psikolojik danışmanlar ve öğretmenler için rehber olabileceğini söyleyen Bulut (2010), bibliyoterapi yönteminin okullarda ve ders etkinliklerinde kullanımının yararlı yönlerini ve sınırlılıklarını ele almıştır. Yeşil (2021), yaptığı çalışmada Türkçe eğitiminde bibliyoterapi tekniğinin kullanımında nitelikli çocuk metinlerinin bu sürecin temel malzemesi olarak kullanılmasından ve Türkçe derslerinde okumaya ilişkin olumlu tutum geliştirilmesinden bahsetmiştir. Yılmaz (2015) ise bilgi kaynaklarının etkili bir şekilde kullanıldığında sağlayacağı faydaları bibliyoterapi ile ilişkilendirmiş, teknolojinin ilerlemesiyle yalnızlaşan bireylerin psikolojik rahatsızlıklarında bibliyoterapinin pratik kullanımından söz etmiştir.

Alanyazın incelendiğinde çalışmalarda bibliyoterapinin etkili bir yöntem olarak Türkçe derslerinde metinler aracılığıyla kullanılabilmesi, bunun için öğretmenlerin bu süreçte daha etkili olabilmesinde eğitim almalarının gereği vurgulanmıştır. Türkçe derslerinin kazandırmayı hedeflediği beceriler ve programda yer alan değerlerle bibliyoterapik unsurların örtüşmesi bibliyoterapinin uygulanmasını daha pratik hâle getirecektir. Bu yüzden Türkçe ders kitapları bilişsel hedefleri kazandırmasının yanında öğrencilere duyuşsal olarak da çeşitli becerileri kazandırması bakımından yararlanılabilir bir kaynaktır.

Öneriler

- Bibliyoterapi yönteminin daha etkili ve verimli olması için öğretmenlere hizmet içi eğitimler verilebilir.
- Türkçe ders kitaplarına alınacak metinler için bu konuda uzman kişilerden görüş alınabilir.

- Bireylerin gelişim dönemlerinde karşılaştıkları sorunları çözmede ailenin de bu yöntem hakkında bilgi sahibi olması sağlanabilir.
- Bu tür çalışmaların yaygınlaşmasıyla disiplinler arası bir yol izlenerek değişen dünyaya uyum sağlamada sağlıklı bireyler yetiştirilebilir.
- Teknolojinin gelişmesiyle dijitalleşmenin getirdiği siber zorbalık, bireylerin yalnızlaşmasıyla başlayan intihar eğilimleri ve iletişim kurmada yetersizlik hissetme gibi konularda yaşanan problemlerin çözümü için daha nitelikli metinler ders kitaplarında yer alabilir.

KAYNAKÇA

- Baltacı, N. ve Başer, M. (2020). *Kültürümüzden Gelen Bir İyileşme Aracı: Ninnilerin Gebelikte Kullanımı*. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 29 (3). 207-212. DOI:10.17942/sted.601142
- Birkan, Z. I. (2014). *Müzikle Tedavi, Tarihi Gelişimi ve Uygulamaları*. Akupunktur Ankara, 37.
- Bulut, S. (2010). *Bibliyoterapi Yönteminin Okullarda Psikolojik Danışmanlar ve Öğretmenler Tarafından Kullanılması*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 9(34). 17-31.
- Doğanay, M. (2019). *5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bibliyoterapi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Muğla.
- Erdemir, Z. E. (2016). *"100 Temel Eser" listesinde yer alan masallardaki bibliyoterapik unsurlar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Erdoğan, D. ve Eker, C. (2020). *Türkçe Öğretmen Adaylarının 21.yy Becerileri ile Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi, 8 (1), 118-148.
- İlter, B. (2015). *Bibliyoterapi Tekniğinin Üstün Yetenekli Çocukların Mükemmeliyetçilik Düzeylerine Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans

- Tezi.Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2019). Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar), Ankara. Erişim Adresi: <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=663> İncelenen Kitap: MEB Yayınları (2021) 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı.
- Murat, M. (2018). *Ters yüz sınıf modelinin beşinci sınıf öğrencilerinin 21. yüzyıl becerileri ve bilimsel epistemolojik inançlarına etkisi* (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Öner, U. (2007). *Bibliyoterapi*. Cankaya University Journal of Arts and Sciences, 1 (7), 133-150.
- Öner, U. ve Yeşilyaprak, B. (2007). *Bibliyoterapi: Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarında Çocuk Edebiyatından Yararlanma*. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri) Bildiri Kitabı. Ankara Üniversitesi Basımevi, 559-567.
- Topuzkanamış, E. ve Uysal, B. (2010). *Bibliyoterapi ve Türkçe Eğitimi*. III. Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Kitabı. 884-890. 16-18 Aralık 2010. İzmir.
- Yalçın İ. E. (2020). *Öğretmenlerin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ve 21. Yüzyıl Öğreten Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20 (2), 1099-1112. DOI: 10.17240/aibuefd.2020.-638602
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, M. (2015). *Bilgi ile İyileşme: bibliyoterapi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yolmaz, M. (2014). *Bilgi ile iyileşme: Bibliyoterapi*. Türk Kütüphaneciliği, 28(2), 169-181.